

adaptat de l'angl. *detective*; *detectivesc*.

Protegir [Belv.], ll. *protegere* id.; *protecció* [1324]: «En Pere rey d'Aragó pren sots sa especial *protecció* e segurtat los hòmens de Vfr. e totz lurs béns», *Cart. de Vilafranca de Conflent*, f° 7r; *proteccionisme* i *proteccionista* [DOrt.]. *Protector* [DTo. 1647], *protectora* [Belv.]; *protegidor*, *protectori*, *protectoria*, *protecciu*, *protectorat*, *protectori*.

Estegomia, cpt. del gr. *στέγω*, de la mateixa arrel i significat que el ll. *tegere*, i *μύια* 'mosca'. *Esteganògraf* [1868, *SLitCosta*], cpt. de *στέγανος* 'tapat'; *esteganografia* i *esteganogràfic* (DFA.).

Encara que ja s'ha fet (REW 8617), assenyalo que el ll. TÈGMEN 'coberta' va passar en forma hereditària al prov. mod. *tèume* 'coberta de nau'. «Gantèume / avié promés, dre(t) sus lou *tèume* / un barquihoun au grand Sant Eume», trad. «le tillac»; «li patrourn pescadou, sus lou *tèume* acouidà», trad. «accoudés sus l'avant», *Calendau* vi, 41.5; III, 69.3.

¹ Amb variant *trebeyl*, però l'arag. *trebello* (= cast. TREBEJO) deu ser l'autèntica, que el rei usa segons el seu costum de conservar els mots en la llengua del lloc on s'usaven. Sembla que «per aquel colp morí», dit més avall es podria referir al de la teula, si bé el context és embullat. — 2 Ed. NCL., i sense indicacions a les llistes de variants i err. del vol. IV. ³ Justament a Orís va ser coadjutor Verdagner, que l'usava: «gratant-se ab un *teulís* la pell nafrada ---», «a la trencadissa de vidres y *teulissos* ressonen sotes y teulades», *Colom*, 154,181.

Teulegia, V. *teologia* (DÉU) *Teuler*, -era, -erada, -eram, -eria, *teulís*, *teulo*, *teuló*, V. *teula* *Teulogia*, *teürg*, *teürgia*, *teürgic*, V. *déu* *Text*, *tèxtil*, *textual*, *textura*, V. *teixir*

TIA, del ll. tardà ΤΗΙΑ, i aquest, del gr. *θεία*, id. □ 1.ª doc.: c. 1330, Muntaner.

«L'almirall demanà al Sr. Infant En Jacme què manava --- e l Sr. infant respós: —Pensats de muntar en les galees --- e nós serem al palau abans que vós, per reebre la infanta *tia* nostra» (fets de 1284, Casac. III, 55.14). «*Tia*, germana de pare: *amita*; germana de mare: *matertera*», Busa-N. 1507, i OPou (*ThPu.*, 157). Ha estat sempre d'ús general en tot el domini, formant parella amb *oncle*; fins al Ross. i els Alts Pirineus: *tia* també usat per a 'madastra' a l'Alt Pall. (Àreu, Estaton, Tavascan, *lo típ* 'padastre' Esterrí de Cardós, 1933-4); en part del ross. coexisteix amb *la tatà* (Formiguera de Capcir, i oit a JSebPons, 1960); a la Ribag. fronterera *tío* m. i *tia* f. (Benasc, Curceran, 1965).

Entre les llengües rom., les unes han acceptat la denominació grega per al masculí i femení: port. i cast. *tío*, *tia*, it. *zio*, *zia*; el fr. i el reto-romànic han mantingut la denominació llatina (fr. *oncle* i *tante*,¹ abans *ante* AMITA); mentre que la llengua d'oc, com el català, ha conservat AVUNCULUS per al masculí *oncle*, però adoptà l'hellenisme per al femení. Els mots grecs es devien estendre en certs sectors de la societat romana, com a mots de moda i potser afavorits per esclaus hel-

lenitzants: cosa que explica que, essent la dona més sensible a les modes i a prejudicis socials, s'estengués, més que en el masculí, el donar-li com a nom l'hellenisme *θεία*. THIUS no apareix fins a St. Isidor (*Etym.* IX, vi, 16, i amb la declaració *graccum est*) i en altres textos molt tardans, ja cap al S. x, mentre que THIA surt el 563 i c. l'a. 600, en St. Gregori el Magne. Per a la protohistòria d'aquesta denominació a Itàlia i a tota la Romània, veg. Aebischer, *Annali della R. Scuola Norm. Sup.* de Pisa II, § 5.

En alguns punts de la Romània, la consonant inicial d'aquests mots apareix assimilada en diverses formes al consonantisme llatí: it. *zio*, *zia*; hi hagué un oc. merid. *sia* o *sià* per 'tia', molt arrelat i antic en gascò, almenys a l'occidental: «l'omicidi podem domandar --- pay --- filh d'onguo [oncle] o de *ssia*», a. 1187-1225; «los filhs de l'oncle o de la *siaà*» a. 1243, *la siaà* a. 1277 (ben llegit, segons el facs., lín. 22), *Cart. d'Osau* (39.8f., 44.27, 52.1), també en textos de Baiona (amb decl. gòtica *sian*); això podria ser degut a una imitació de la pronúncia fricativa de la *θ* en el grec hellenístic, com s'ha cregut, però més aviat degué ser per una pronúncia proclítica aviat generalitzada en l'ús vocatiu (TIA MARIA etc.), cf. en les *Leis d'Amors* tolosanes de fi S. XIII, la dada, ben testificada, que *sià* ha de pronunciar-se com un monosíl·lab: ço que té l'avantatge d'explicar alhora altrament l'accentuació *sià* del bearnès; però cf. fr. ant. *ante/antain*.² Avui l'ús de *sián* 'tia', segons l'ALGc. (III, 584) resta viu en una zona de 5 punts de les Landes (O. i NNO., entorn de Mimizan).

Una forma semblant sembla haver existit en mossàrab, segons una muwásshaha d'un poeta malagueny del S. XII (cf. GaGómez, *Al-And.* xxxvi, 1971, 66), en el text de la qual s'aplica, endemés, a un home i igual es podria llegir *siyo* que *siya*; i no és impossible que això s'hagi estès fins al Migjorn valencià: car a la vall de Gallinera m'assenyalaren una «Casa de la *čia* Cima» (1963), dada que, isolada així, no provaria res però valdria la pena d'indagar-ho millor en aquella i a les valls veïnes.³

Per al masculí, veg. l'article ONCLE; l'ús de *tio* amb aquest paper en el Princ. i les Illes, no és més que un vici castellanitzant de famílies negligents de la llengua pròpia, mentre que en el P. Val. *oncle* està molt oblidat en la llengua viva, i *tio* és el que se sent, almenys en l'ús oral, fins en la gent de llenguatge més acurat i conscient («mon *tio*» deia sempre Sanchis Guarner parlant de Sanchis Sivera); *oncle* (*onque*) reapareix a la zona alacantina (a Mutxamel, però, anoto *sun tío* 'el seu oncle', 1963). D'altra banda és ben conegut l'ús popular de *tio* en val., amb el paper d'introducció d'un nom propi, de la classe popular, rústica o baix poble ciutadà, amb el paper que en el Princ. pot tenir *Mestre*, o *Compare*, i encara més *En*. Això a penes comença en el Maestrat, però sí ja, de ple, en acostar-nos a CastPna.

En el meu pelegrinatge onomàstic de Nord a Sud del País, el primer poble on aquest ús de *tio*, *tia*, es va presentar, però ja en massa, fou a Orpesa (*El Tío Co-*